

A Gazdasági Versenyhivatal és a versenyszabályok ismertsége és megítélése a lakosság, a vállalkozók, a jogászok és a gazdasági újságírók körében

A TÁRKI Zrt. 2007. első felében országos reprezentatív mintán alapuló közvélemény-kutatást végzett a magyar lakosság, valamint a vállalkozók, a jogászok, és a gazdasági újságírók körében a Gazdasági Versenyhivatal és a versenyszabályok ismertségének és megítélésének, valamint a versenyjogi ismeretek pontosságának, mélységének felmérése céljából. Jelen kutatás egy több éves kutatás sorozat folytatása, mely a kutatás módszertanát, a kérdőívek struktúráját tekintve megegyezik a korábbi; 2003-as, 2004-es kutatások paramétereivel.

A kutatás módszertana

A kutatás a 18 év feletti lakosság, a vállalkozók, a jogászok, valamint a gazdasági újságírók megkérdezésére terjed ki. A lakosság véleményét 1.000 fő körében végzett, személyes megkeresésen alapuló országos reprezentatív omnibusz kutatás segítségével ismerhetjük meg, míg a többi célcsoport esetében az adatfelvétel ennél jóval kisebb mintákon, telefonos lekérdezéssel történt.

A kutatás egyes részmintáinak jellemzőit az alábbi táblázat foglalja össze:

1. táblázat: A kutatás almintáinak jellemzői

Minta	Adatfelvételi módszer	Mintanagyság (N)	Minta jellemzői
Lakosság	személyes kérdezés, „Omnibusz” kutatás keretében	1.000 fő	reprezentatív, valószínűségi minta ¹
Jogászok	telefonos kérdezés	400 fő	rétegzett minta (100 ügyvéd, 100 államigazgatásban dolgozó jogász, 100 bíró, 100 vállalati jogász)
Vállalkozók	telefonos kérdezés	300 fő	rétegzett minta (100 kis-, 100 közepes és 100 nagyvállalat)
Gazdasági újságírók	telefonos kérdezés	150 fő	valószínűségi minta

Annak köszönhetően, hogy a korábbi kutatásokhoz képest az egyes célcsoportok felé intézett kérdések csak kis részén történtek változtatások, az eredmények jelentős részét illetően lehetőség nyílt a korábbi eredményekkel való összehasonlításra.

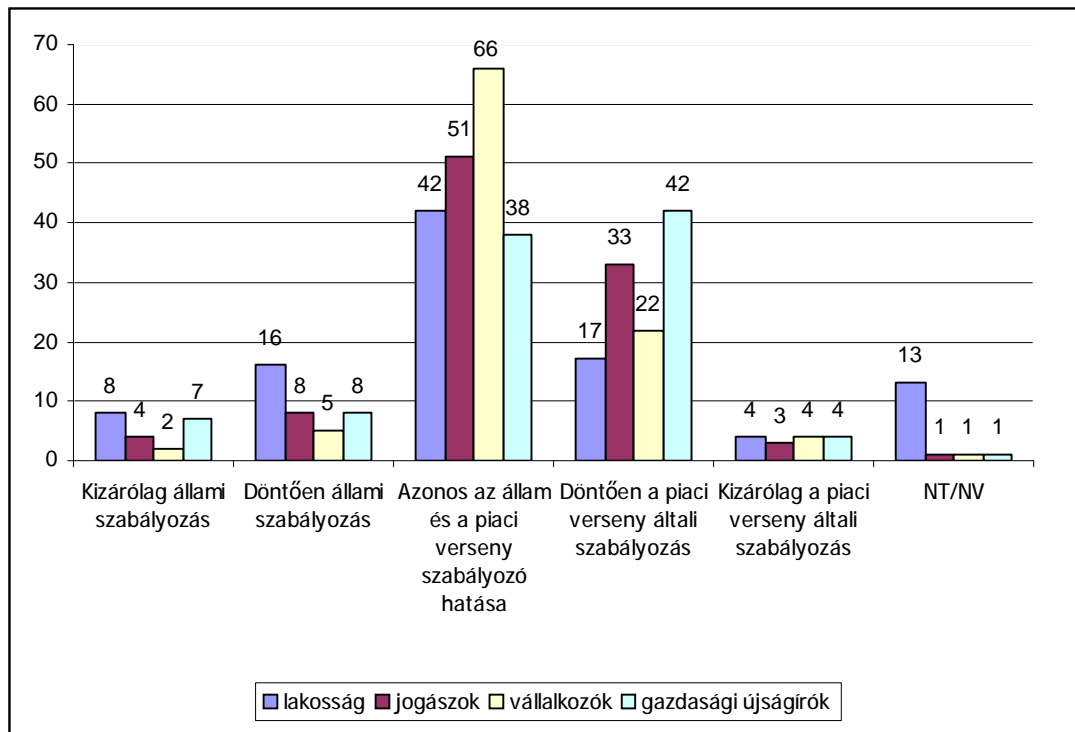
A kutatás főbb megállapításai

Általános attitűd a versennyel kapcsolatban

A kutatás első része az általános gazdasági jelenségekkel kapcsolatos véleményeket vizsgálta a verseny szempontjából. Az állami beavatkozás fontosságát az árak, bérek szabályozásával, a verseny prioritását pedig a kereskedők, termelők versenyével mérték fel. A válaszok ennek a dimenzióknak különböző pontjait ragadják meg.

¹ Alkalmazott mintavételi eljárás: valószínűségi minta, tehát minden felnőtt magyar lakosnak azonos az esélye a mintába való bekerülésre. Így a minta segítségével begyűjtött adatokból levont következtetések – a statisztikai mintahiba mértékén belül – általánosíthatóak a teljes populációra.

1. ábra: Mi a jobb: a gazdasági folyamatok állami szabályozása vagy a verseny?
(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében)

Forrás: TÁRKI, GVH Ismertség, 2007

Az árak, bérek szabályozásának kérdésében a társadalom legnagyobb része a kiegyenlített szabályozás híve: a lakosság több mint kétötöde (42%), a jogászok fele (51%), a vállalkozók kétharmada (66%) szerint az a jobb, ha a gazdasági folyamatok szabályozásában körülbelül azonos mértékű az állam és a piaci verseny szabályozó hatása. A gazdasági újságírók jellemzően (42%) a piaci szabályozás hívei. Az egyes csoportokon belül 10% alatti azok aránya, akik a kizárólag az állami szabályozás hívei, míg kizárólag a piaci szabályozást a megkérdezettek kevesebb, mint 5%-a tartja ideálisnak. A lakosság körében volt a legmagasabb azok aránya (13%), akik nem tudtak választ adni a kérdésre.

A vállalkozók csoportján belül jelentős átrendeződés zajlott le a gazdasági folyamatok állami, illetve piaci szabályozásáról vallott nézeteket tekintve, a korábbi eredményekkel ellentétben ugyanis idén többségük a kiegyenlített szabályozás híve, míg 2004-ben a piaci verseny általi szabályozást támogatók voltak többségben (57%).

A verseny intenzitása

A gazdasági verseny jelenlegi állapotáról alkotott vélemény egyrészt: a verseny jelenléte, másrészt a verseny erős vagy gyenge voltán keresztül ragadható meg. Az előbbi esetben arra kérdezték rá, hogy a válaszadó mennyire ítéli erőteljesek a gazdasági versenyt ágazati szempontból: minden ágazatban erőteljes verseny van, egyikben sincs erőteljes verseny, vagy ágazattól függően beszélhetünk erős vagy gyenge versenyről.

A 2004-es eredményekhez hasonlóan a lakosság, a jogászok, vállalkozók, a gazdasági újságírók többsége az is-is álláspontot képviseli: úgy érzi, hogy egyes ágazatokban erős, másokban viszont gyenge verseny tapasztalható. Minden gazdasági ágazatban erőteljes versenyt lát a lakosság 16%-a, a jogászok tizede, a vállalkozók negyede, az újságírók ötöde (21%) míg ennek ellentétét, azaz hogy egyik ágazatban sincs komoly verseny, a lakosság 17%, a jogászok 8%-a, a vállalkozók 2%-a, gazdasági újságírók 7%-uk állítja.

2. táblázat: Mennyire erőteljes a gazdasági verseny a mai Magyarországon?
(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében)

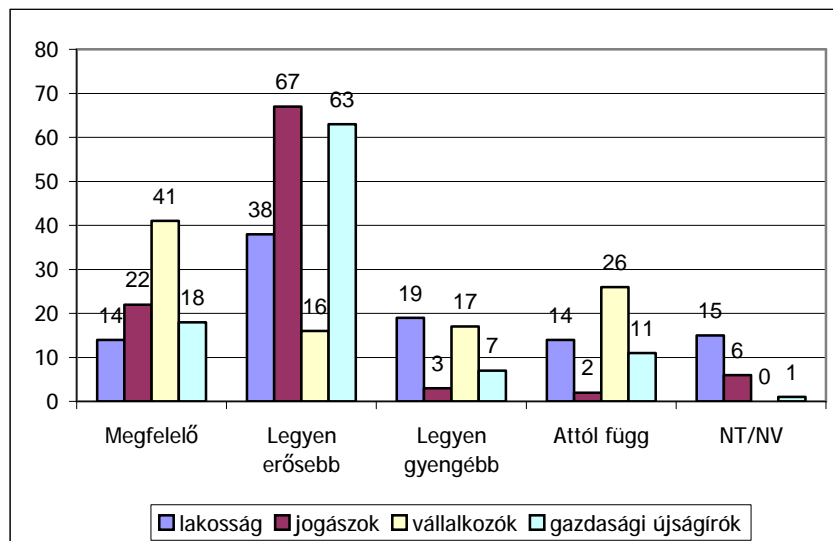
	lakosság	jogászok	vállalkozók	gazdasági újságírók
Minden ágazatban erőteljes a verseny	16%	10%	28%	21%
Néhány ágazatban erős a verseny	51%	81%	68%	72%
Egyik ágazatban sem erős a verseny	16%	8%	2%	7%
NT/NV	17%	1%	2%	0%
Összesen	100%	100%	100%	100%

Forrás: TÁRKI, GVH Ismertség, 2007

A gazdasági verseny magyarországi működésének megítélésével kapcsolatban arra a kérdésre, hogy mennyire tartják erőteljesnek vagy gyengének a gazdasági versenyt tíz lakosból négyen (38%) erősebb versenyt várnának, az egyes csoportokat vizsgálva a jogászok és a gazdasági újságírók több mint kétharmada, míg a vállalkozók mindössze 16% szeretne erősebb gazdasági versenyt. A vállalati mintán belül az egyes szegmensek esetében a kisvállalatok vezetői nagyobb arányban tartják megfelelőnek a verseny jelenlegi szintjét (50%), míg a nagyvállalatok vezetői az átlagnál magasabb százalékban vélik úgy, hogy erősebb gazdasági verseny lenne szükséges Magyarországon (24%).

A 2004-es adatokhoz képest idén a jogász és gazdasági újságíró almintán belül szignifikánsan növekedett azok aránya, akik erőteljesebb versenyt szeretnének látni a magyar gazdaságban, a vállalkozók körében viszont azok aránya nőtt számottevően, akik szerint ma Magyarországon megfelelő mértékű a verseny.

2. ábra: Milyen jelenleg a magyar gazdasági verseny?
(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében)

Forrás: TÁRKI, 2007

Versenytvény ismerete, a Gazdasági Versenyhivatal ismertsége

A 2004-es eredményekhez hasonlóan a magyar társadalom egynegyede (24%) hallott már a Versenytvényről, a többség viszont még sohasem találkozott ezzel a törvénnyel. A GVH ismertségét vizsgálva azonban a három évvel ezelőtti eredményekhez képest jelentős változást figyelhetünk meg: **A felnőtt lakosság több mint fele (53%) hallott a Gazdasági Versenyhivatalról, ami 2004-es adatokhoz képest 11 százalékpontos növekedést jelent.**

A főbb demográfiai háttérváltozók mentén vizsgálva a kérdést a GVH-t ismerők körében az átlagosnál magasabb az aránya a férfiaknak (60%), a 40-59 éveseknek (58%), a felsőfokú végzettséggel rendelkezőknek (89%), a vállalkozóknak (79%) és a fővárosban élőknek (63%). A nők (53%), a 60 év felettiak (57%), a legfeljebb 8 osztályt végzettek (78%), az inaktívak (57%) és a községekben élők (54%) között az átlagosnál magasabb az aránya azoknak, akik még nem hallottak a GVH-ról.

Azok, akik hallottak a Versenyhivatalról, a legtöbben a tévében hallottak (85%), tizből hárman pedig az újságokban, hetilapokban, vagy/és folyóiratokban olvastak a hivatalról (31%). Rádióban a GVH-t ismerők 18%-a, ismerősétől pedig 4%-uk hallott a hivatalról. 8% az interneten olvasott a GVH-ról, ami azt mutatja, hogy az elmúlt 3 évben növekedett ennek a csatornának a jelentősége, hiszen 2004-ben a világhálóról a törvényt ismerők 4% tájékozódott. A GVH-t ismerők 4%-a egyéb helyről hallott a hivatalról. A GVH honlapja a kérdezettek mindössze 1%-ánál szolgált információforrásként.

3. táblázat: Hallott-e már a Versenytörvényről? Hallott-e Ön a Gazdasági Versenyhivatalról?
(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében)

	Hallott-e már a Versenytörvényről? Igen (%)		Hallott-e Ön a Gazdasági Versenyhivatalról? Igen (%)	
	2004	2007	2004	2007
Lakosság	22%	24%	42%	53%
Vállalkozók	84%	92%	96%	98%
Jogászok	100% ²	100% ²	-	-
Gazdasági újságírók	91%	92%	99%	99%

Forrás: TÁRKI, 2007

Az egyes alcsoportokat vizsgálva a vállalkozók és a gazdasági újságírók többsége hallott Versenytörvényről és a GVH-ról. Részletesebb vizsgálatok rámutattak arra, hogy a vállalatok mérete befolyásolja annak esélyét, hogy vezetőjük hallott-e már a Versenytörvényről. A kisvállalatok vezetőinek 85%-a tud a törvényről, míg a közepes méretű cégek megkérdezett vezetőinek 92%-áról, a nagyvállalatok döntéshozóinak pedig 98%-áról mondható el ugyanez.

Néhány kivételtől eltekintve a Versenytörvényt ismerő jogászok, gazdasági újságírók és a vállalkozók többsége tisztában van azzal, hogy a törvénynek mi a célja és kire vonatkozik.

Milyen ügygel kapcsolatban hallott a GVH-ról?

A mintába került személyektől rákérdeztek arra is, hogy milyen ügygel kapcsolatban hallottak a Gazdasági Versenyhivatal munkájáról.

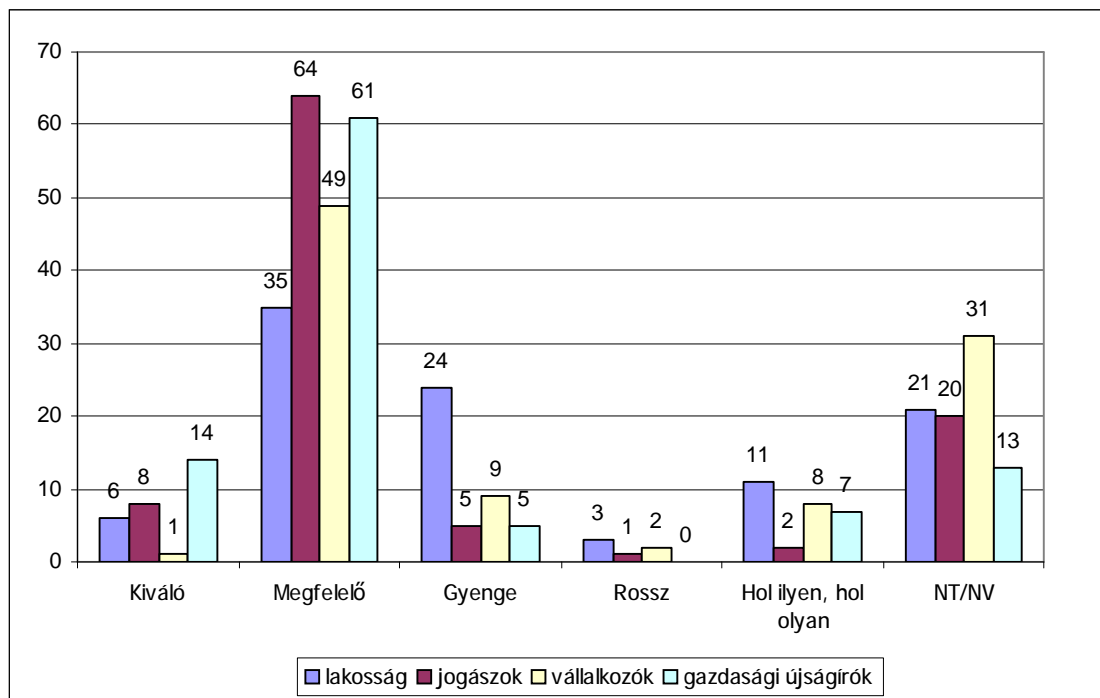
A Versenytörvényt és a GVH-t is ismerők 44%-a még mindig az autópálya-építés, építőipari cégek kartellezése kapcsán hallott a versenyhivatal munkájától. Ehhez képest a többi ismertebb ügy a megtévesztő reklámokkal kapcsolatos: a Versenytörvényt ismerők 39%-a mobiltársaságok, 23%-a hipermarketek, míg 15%-a más típusú cégek reklámjaival kapcsolatban hallott a GVH munkájáról. A hivatal munkájában tájékozottabb kérdezettek 16%-a a Gépjármű Márkakereskedők Országos Szövetsége (GÉMOSZ) és a biztosítók közötti megállapodások (Allianz, Generali) kapcsán értesült a GVH intézkedéséről. Minden ötödik válaszadó (21%) a patikák, gyógyszerforgalmazás kapcsán hallott a GVH-ról, míg 15%-nyian a pénzügyi szektorban lezárult és jelenleg zajló ágazati vizsgálat kapcsán értesült a versenyhivatal tevékenységéről. A válaszadók 14%-a erőfölénnyel való visszaéléssel kapcsolatos (MÁV, Magyar Posta) ügyet említett.

² A telefonos interjúk során a jogászmintába kerülés egyik kritériuma az volt, hogy az illető jogász ismerje a Versenytörvényt, azaz igennel válaszoljon arra a kérdésre, hogy hallott-e már a Versenytörvényről. Azzal a jogással, aki nemmel felelt, nem készítették el az interjú több részét, tehát kiesett a mintából, hiszen egy jogásztól – szakterületétől függetlenül – elvárható, hogy egy ilyen súlyú törvényről tudomása legyen.

A Gazdasági Versenyhivatal munkájának értékelése

A versenyhivatal munkájának értékelésére azokat a válaszadókat kérték fel, akik már hallottak a versenyhivatalról. A GVH munkáját a lakosság harmada megfelelőnek, míg azok, akik munkájuk során a gazdasági élet kérdéseivel is foglalkoznak; a jogászok, a gazdasági újságírók, azok körében ez az érték 60% fölötti, a vállalkozók körében 50% körüli.

3. ábra: Hogyan értékelné a Gazdasági Versenyhivatal munkáját?
(említők aránya a Versenytörvényt és a GVH-t ismerők körében, %)

Forrás: TÁRKI, 2007

Az egyes célcsoportokra vonatkozó eredmények; jogászok, vállalkozók, gazdasági újságírók

I. A jogásztársadalom kapcsolata és viszonya a Versenytörvényhez

A kutatás során a jogász almintán belül négy csoportot különböztettek meg; államigazgatásban dolgozók (közigazgatási jogászok és jogi diplomával rendelkező jegyzők), polgári bírók, ügyvédek és vállalati jogászok, melyek azonos arányban (25-25%) képviseltetik magukat a mintában.

A jogászok közel fele (46%) foglalkozott már mélyebben a Versenytörvénnyel, nagyobbik része azonban még nem (53%). 2003-ban és 2004-ben azonban csak a jogászok egyharmada (30–33%) állította, hogy már foglalkozott a Versenytörvénnyel, azaz az utóbbi években nőtt a Versenytörvény terén kompetens jogászok aránya. Leginkább a vállalati jogászok tanulmányozták a törvényt, több mint háromnegyedük (78%) nyilatkozta ezt. Az államigazgatásban dolgozóknak és a bíróknak azonban a vállalati jogászokhoz képest csak töredéke, összességében negyede (26–27%-a) jártas a Versenytörvényben.

A mintába került jogászok közel felének (46%) volt már Versenytörvénnyel kapcsolatos ügye, ami 2004-hez képest jelenős növekedést jelent (2004: 28%).

A jelenlegi versenyszabályozást összességében az aktuális jogi és gazdasági követelményeknek megfelelőnek tartja a jogásztársadalom 42%-a; ez a csoport közel hasonló, 3 százalékponttal magasabb 2004-es eredményhez képest. A mintába került jogászok 7%-a (három éve 14%-a) vegyes véleménnyel van: egyes területeken túl szigorúnak, másokon viszont éppen túl megengedőnek tartja a versenyszabályozást. A jogászok 15%-a egyértelműen túl megengedőnek tartja a szabályozást,

ugyanakkor 5%-ról 20%-ra, azaz négyszeresére nőtt azok aránya, akik egyértelműen túl szigorúnak találják a jelenlegi szabályozást. A jogászok 15%-a nem válaszolt erre a kérdésre.

Engedékenységi politika

A jogászok körében idén először kérdezték rá, hogy hallottak-e a GVH engedékenységi politikájáról, vagyis, hogy kartell feltárása esetén a Versenyhivatallal együttműködő vállalkozás mentesülhet a kartellezés miatt rá kiszabható bírság egésze vagy egy része alól. A jogászok több mint fele (54%) már értesült az engedékenységi politikáról, míg 42%-uk még nem hallott róla, további 4% nem tudott válaszolni a kérdésre. Legmagasabb arányban a vállalati jogászok hallottak már erről a lehetőségről (72%), de az államigazgatásban dolgozók is átlagon felüli arányban értesültek (64%) róla.

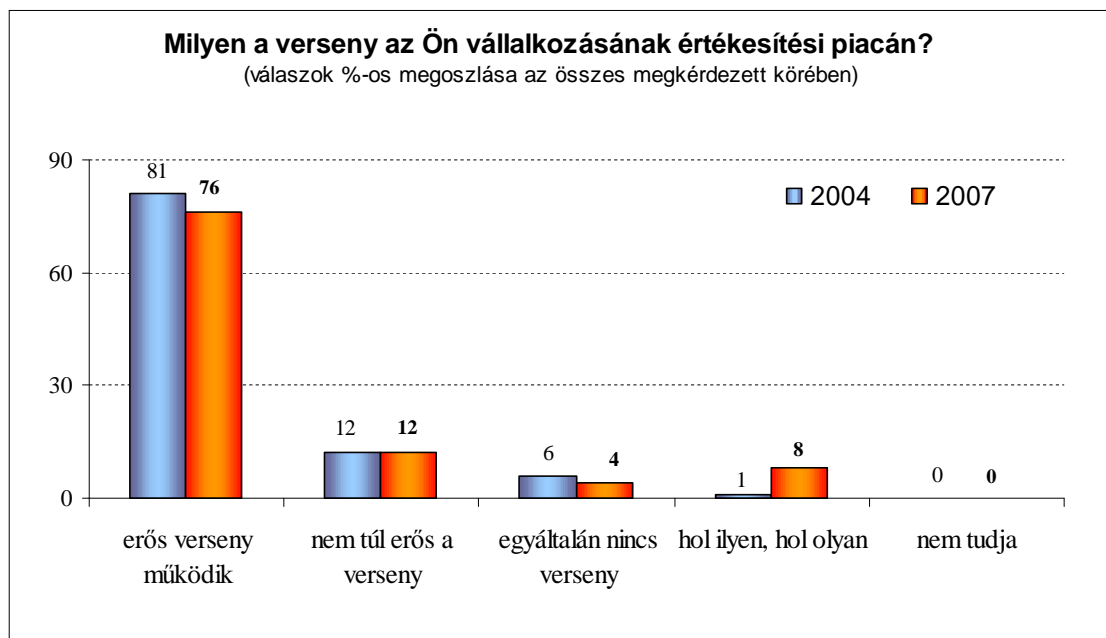
II. A vállalkozói minta megállapításai

A mintában azonos arányban képviseltették magukat a kis (legfeljebb 9 alkalmazottat foglalkoztató) cégek – ide értve az egyéni vállalkozókat is – a közepes (10–49 alkalmazottal rendelkező) vállalkozások, a nagy (legalább 50 fős) vállalatok. Az egyes csoportokon belül egyszerű véletlen mintavétellel kerültek kiválasztásra a mintába került vállalkozások, így az alkalmazottak száma alapján kialakított mintacsoportok hűen reprezentálják az adott nagyságú cégek populációját.

Verseny a saját vállalat piaci szegmensében

A saját vállalat piacán tapasztalható gazdasági verseny megítélése jelentős mértékben eltér az általános, Magyarországra jellemző piaci verseny megítélésétől. A vállalati mintába került cégek megkérdezett vezetőinek háromnegyede (76%-a) arról számolt be, hogy azt a piaci szegmenst, amelyben saját vállalatuk is mozog erős verseny jellemzi. 12%-uk állította, hogy nem túl erős a verseny, további 4% szerint nincs is verseny vállalatuk piaci környezetében. 8% pedig azt válaszolta, hogy hol ilyen, hol olyan a verseny azon a piacon, amelyben vállalata működik. Ebben a kérdésben a három évvel ezelőtti eredményekhez képest nem történt változás.

4. ábra

Forrás: TÁRKI, Vállalkozók 2007

A vállalatméret csak kis mértékben befolyásolja azt, hogy a kérdezettek mit gondolnak a saját cégük piacát jellemző verseny erősségéről. Az azonban megállapítható, hogy a kiscégektől a nagyvállalatokig valamelyest csökken azok aránya, akik szerint erős verseny érvényesül cégük

piacán. A nagyvállalatok vezetői az átlagosnál magasabb arányban válaszolták azt, hogy változó a verseny a vállalkozásuk értékesítési piacán (15%).

A piaci versennyel kapcsolatos problémák

A mintába került vállalatok vezetőit azzal kapcsolatban is megkérdezték, hogy milyen – a versennyel kapcsolatos – problémákat éreznek a magyar gazdasági életben. A kérdezettek szerint elsősorban a nagyvállalatok dominanciája és a politika beavatkozása jelent problémákat a piaci versennyel kapcsolatban. Idén azonban nőtt azok aránya, akik jelentős problémának tartják a beszerzési forrásokhoz, illetve az értékesítése lehetőségeihez való hozzáférést. Azt, hogy *a nagyvállalatok, a multinacionális cégek uralják a piacot* a megkérdezettek 82%-a tartotta nagyon jellemzőnek a magyar gazdaságra, míg *a gazdaság politikai befolyásoltságát* 48%. 2004-es eredményekhez képest a rangsorban a második helyre került *az értékesítési lehetőségekhez való nehéz hozzáférés* (54%). A három évvel ezelőtti felméréshez képest 10 százalékpontot nőtt azok aránya, akik szerint nagyon gyakori jelensége a magyar gazdaságnak *a beszerzési forrásokhoz való nehéz hozzáférés* (47%). Az ötödik leggyakrabban említett probléma, hogy *a vállalatok nem tartják be a verseny szabályait, a vállalatok között belső megállapodások vannak* (48%). Ezt a problémát idén 15 százalékponttal kevesebben említették, mint 2004-ben. Ezeknél a problémáknál kisebb arányban (39%) tartják nagyon jellemzőnek *a piac túlszabályozottságát* - ennek a problémának a súlya 10 százalékpontot nőtt a 2004-es felméréshez képest.

Továbbra is érvényes korábbi felmérések eredményei alapján tett azon megállapítás miszerint: nem annyira a piac szabályozottságát, mint inkább annak hiányát (pl. politikai beavatkozás, monopóliumok kialakulásának lehetősége), vagy a szabályok áthágását látják problémának a magyar vállalkozók.

Vállalkozói ismeretek a Versenytörvény által szabályozott konkrét területekről

A következőkben bemutatásra kerül, hogy a vállalkozók szerint, milyen következményekkel járhat, ha egy vállalkozás nem tartja be a Versenytörvény előírásait. A válaszadók 83%-a helyesen tudta, hogy a Versenytörvény megszegői számára pénzbírság szabható ki. Fontos kiemelni, hogy a pénzbírság, mint szankció ismertsége a 2004-es eredményhez képest 27 százalékponttal nőtt. 2004-ben jóval kevesebben tudták ezt, a vállalkozók 56%-a. A másik lehetséges következményt, azaz az adott magatartástól való eltiltást mindössze a válaszadók 8%-a említette.

Vállalkozások viszonya a Versenytörvényhez

A mintába került vállalkozásoknak csak 95%-ra vonatkoznak a Versenytörvény rendelkezései – legalábbis megkérdezett vezetőik szerint. 2%-uk nyilatkozott úgy, hogy vállalatukra nem, míg 1%-uk szerint csak részben vonatkoznak ezek a rendelkezések. (2% bizonytalan volt ebben a kérdésben.) A vállalatméret szerinti szegmenseket vizsgálva a nagyvállalatok vezetői kisebb arányban gondolják, hogy céjükre vonatkoznának a verseny törvény előírásai (92%).

A válaszadók 95%-a nyilatkozott úgy, hogy vállalata szem előtt tartja a Versenytörvény előírásait.

Engedékenységi politika

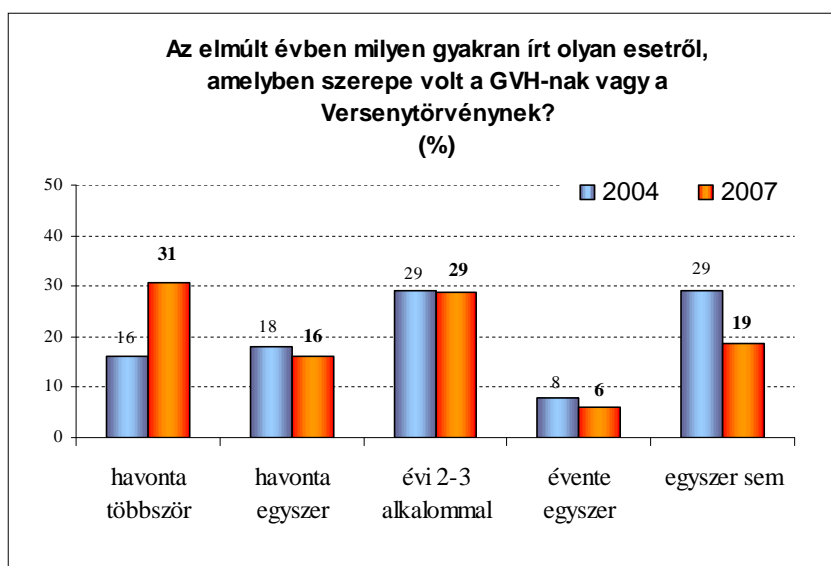
Ebben az évben először mérték fel a vállalkozók ismereteit a GVH engedékenységi politikájával kapcsolatban. Körülbelül két hasonló méretű táborra oszlanak a kérdezettek: 48%-uk hallott már a Versenyhivatal engedékenységi politikájáról, 46%-uk még nem. 6%-uk nem tudott válaszolni a kérdésre. A nagyobb városokban (a fővárosban és a megyeszékhelyeken) működő cégek képviselői körében magasabb azok aránya, akik már hallottak a GVH engedékenységi politikájáról, ugyanakkor a cégméret és a cég ágazata nem befolyásolja ezt.

III. A gazdasági újságírók

A mintát a részben vagy teljesen gazdasági témájú médiumokkal, sajtótermékekkel készült lista alapján állították össze (napilapok, heti- és kétheti lapok, folyóiratok és szaklapok, magazinok, országosan fogható televíziók, rádiók, on-line híruságok, Magyarországon megjelenő idegen nyelvű lapok, hírügynökségek). Az újságírók az orgánium méretének, fontosságának megfelelő arányban lettek kiválasztva. A mintában kerülés kritériuma volt, hogy a kérdezett újságíró foglalkozik-e munkája során rendszeresen gazdasági kérdésekkel.

Az elmúlt egy évre vonatkozóan a gazdasági újságírók közül minden harmadik (31%) írt, tudósított havi több alkalommal olyan ügyről, ami érinti a GVH-t vagy a Versenytörvényt, ami a 2004-es adatokkal összehasonlítva jelentős változásnak tekinthető (2004: 16% a havonta többször tudósítók aránya).

5. ábra

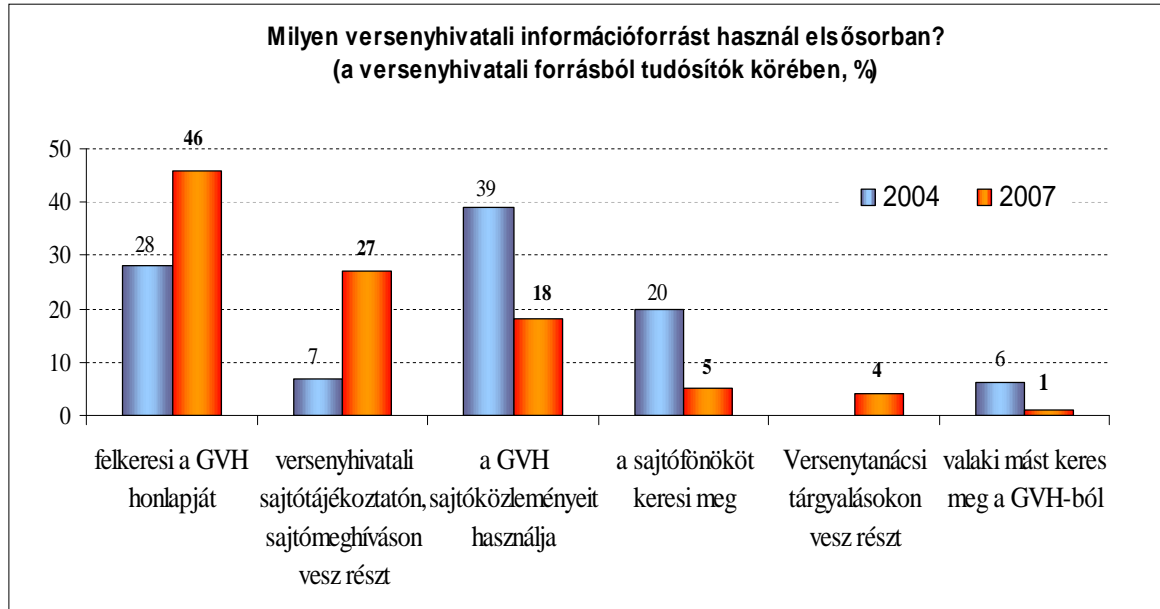

TÁRKI, Gazdasági újságírók, 2007

A tavaly legalább egyszer versenyjogi témában tudósító újságírók többsége (69%) versenyhivatali forrásból szerezte információit. Ezen belül főként a GVH honlapját keresték fel (46%), versenyhivatali sajtótájékoztatón vettek részt (27%), illetve a GVH sajtóközleményeit használták fel (18%).

A 2004-es kutatáshoz képest jelentősen átrendeződött a versenyhivatali információforrások használatának struktúrája. 2007-ben 21 százalékpontot csökkent azok aránya, akik a GVH sajtóközleményeit használják tudósításaikhoz, viszont 18 százalékpontot nőtt azoké, akik elsősorban a GVH honlapját keresik fel ilyen esetben, valamint a sajtótájékoztatókon, sajtómeghívásokon való részvétel ugrásszerű növekedése figyelhető meg.

6. ábra

Forrás: TÁRKI, Gazdasági újságírók, 2007

A más forrásból tájékozódók hírügynökségek közleményeiből, illetve internetes honlapokról szerzik információikat.

A 2004-es kutatás eredményeihez képest jelentősen nőtt azok száma, akik elégedettek a Versenyhivatal munkájával a sajtókapcsolatok területén; az újságírók 72%-a elégedett: 8%-uk kiválónak, 64%-uk megfelelőnek minősítette a GVH munkáját e tekintetben.